

Politique du Lange
Label BMA

Baby's in de stad

Onderzoeksrapport

AUTEURS

Politique du Lange - Pauline Cabrit en Aurélien Ramos

SPONSOR

Bouwmeester Maître-Architecte de la Région Bruxelloise

GRAFISCH ONTWERP EN ILLUSTRATIES

Politique du Lange - Pauline Cabrit en Aurélien Ramos

FOTOGRAFIE

Voorpagina : Alexia Rincé

Anderen : Politique du Lange

Voorwoord

Ik woon in de stad en aangezien ik geen auto heb, koos ik voor een materniteit op enkele kilometers van mijn huis. Toen het tijd was om te bevallen, nam ik de bus. Dit verliep goed. De terugkeer, nog geen 48 uur later, met een baby die niet langer veilig in mijn buik zat, ging heel wat minder vlot. Ik kon me nauwelijks rechtop houden en kon dus onmogelijk te voet naar huis gaan. Maar het idee om terug te keren in een schommelende bus, zonder veiligheidsgordel en omringd door een heleboel medepassagiers, leek me plots erg beangstigend. Voor het eerst in mijn leven voelde ik me kwetsbaar voor putten in het wegdek en andermans bacteriën.

De receptioniste van het ziekenhuis belde een taxi voor ons en enkele minuten later stapte een heel vriendelijke meneer uit zijn auto om de deur voor ons te openen. Hij liep een beetje mank. Met mijn piepkleine baby op mijn buik – hij leek wel te verdrinken in de draagzak, ook al had ik die zo strak mogelijk aangespannen – tilde ik voorzichtig één bil op de achterbank. Zitten was uitgesloten. Dit zou een lastige rit worden. Ik deed de veiligheidsgordel om ons heen. De vader van de baby keek me aan met een geruststellende blik.

In minder dan een kwartier waren we thuis. Toen ik uit de auto stapte, haalde ik diep adem. Mijn straat stonk naar uitlaatgassen. De stoep lag bezaaid met papier. Op de overloop van mijn flatgebouw stond een dame, die ik herkende, te bedelen. Ze was een beetje aangeschoten. Ik drukte mijn baby dicht tegen me aan. Ik ontspande pas toen ik de deur van onze flat achter me had dichtgetrokken. Ik legde mijn baby in zijn wiegje, zodat hij rustig kon slapen.

Tijdens mijn hele zwangerschap, tot bijna de allerlaatste week, nam ik vroeg in de ochtend de trein naar de andere kant van België, wandelde ik meerdere uren per week en voelde ik me fitter dan ooit. Was ik dat? Dit nieuwe meisje, dat plotseling bang was voor alles: losse kasseien, de daklozen in mijn buurt, de regen en snel rijdende bussen?

Startpunt een tetradboek

Het uitgangspunt voor dit werk is een paradoxale persoonlijke ervaring: terwijl het leven van jonge ouders draait rond het weven van een beschermende cocon rond de baby, is dit ook een periode waarin ze bijna dagelijks onvermijdelijk naar buiten moeten: naar de kinderarts, de kinderopvang, de winkel ... Elke ouder heeft weleens ondervonden hoe ongeschikt de openbare ruimte in de stad is om een baby te voeden, te verschonen of in slaap te krijgen op de stoep, op het terras van een café of aan de bushalte

Betekent dit dat de stad een vijandige omgeving is voor baby's?

Het project 'Politique du lange', opgestart in het kader van het eerste BMA Label, wil de plaats van heel jonge kinderen in de stad onder de loep nemen. De keuze van de naam van het project is gebaseerd op een voorwerp dat onmisbaar wordt zodra er een baby is: het Franse woord 'lange',

dat 'luierdoek' betekent. De lui- of tetradboek is dat vierkante stuk katoen dat de baby overal vergezelt en 1001 toepassingen heeft: om hem te beschermen tegen de kou en de zon, om hem te verschonen, om zijn gezichtje of kleertjes af te vegen wanneer hij een beetje heeft overgegeven, om wat privacy te hebben wanneer hij aan de borst ligt of om hem aan te leggen in het park of op een zitplaats in de trein. Deze bescheiden stof biedt een beschermend kader voor de baby in elke situatie. De luierdoek is op zich al een soort manifest: hij kan de baby eender waar en voor weinig geld een veilig plekje geven.

Het doel van het project 'Politique du lange' is om de plaats die de maatschappij geeft aan jonge kinderen in vraag te stellen aan de hand van de ruimte die ze krijgen in de stad.

Hoe leven we met heel jonge kinderen in openbare ruimtes? Hoe kunnen baby's (ook) deel uitmaken van de samenleving?

Vaststelling 1 de stad jaagt baby's (en hun ouders) weg

Jonge ouders verlaten de stedelijke centra – discreet, maar zeker. De geboorte van een eerste kind is voor veel gezinnen een reden om de grote steden van België te ontvluchten.

Met bijna 15.000 nieuwe geboortes per jaar is het Brussels Gewest de enige plek waar het natuurlijk saldo positief bleef in 2022¹, maar de kinderen die er geboren worden, blijven er niet. Sinds de jaren negentig hebben studies aangetoond dat de stadsvlucht in de eerste plaats de leeftijdsgroep van 0 tot 4 jaar betreft². Dat geldt niet alleen voor de stedelijke middenklasse³: vandaag weten we dat het fenomeen zich ook bij de arbeidersklasse voordoet. Geografe Sarah De Laet toont aan dat in Brussel één op de drie mensen die de stad verlaten tot de laagste-inkomensgroepen behoort en heel vaak gaat het om gezinnen met kinderen⁴.

Waar gaan de jonge ouders die de stad ontvluchten heen? In België migreert de overgrote meerderheid van de mensen naar de rand van de stad wanneer hun gezin uitbreidt⁵. Gezinnen vestigen zich in gemeenten die steeds verder van de stedelijke centra liggen⁶. Volgens de in 2015 door de

Ligue des familles gepubliceerde 'Baromètre des parents' woont bijna een kwart van de Belgische huishoudens in randstedelijke gebieden⁷, in een land waar bijna 97% van de bevolking stedelijk is.

Betekent dit dat de Brabantse periferie voor jonge ouders en hun kinderen gastvrijer is dan de stad? Aan de basis van deze vlucht naar de buitenwijken ligt natuurlijk de zoektocht naar een grotere woning en een extra kamer, belichaamd in de droom van het vrijstaande huis, maar ook het verlangen naar buitenruimte, een eigen tuin en de toegang tot natuur. Die uittocht heeft vooral te maken met de grond- en vastgoedprijzen in de stedelijke centra, maar ook de vrees voor overbelasting van de kinderopvang is een reden om de stad te verlaten. Uit de 'Baromètre des parents 2022' blijkt bijvoorbeeld dat gezinnen die in het Brussels Gewest wonen, meer moeite hebben om een plaats in de kinderopvang te vinden dan gezinnen die in het Waals Gewest wonen⁸.

Het zijn vaak de praktische aspecten van het dagelijks leven met een baby die jonge ouders ertoe aanzetten de stad te ontvluchten. Bij de geboorte van een kindje is de drukke stadsomgeving een echte beproeving voor jonge ouders die een bubbel van intimiteit proberen te vormen. Lawaai, geuren, licht, vervuiling, drukte: de stad kan in veel opzichten een bedreiging vormen voor de allerkleinste inwoners. De straat op gaan met een jong kind kan voor jonge ouders een hele uitdaging zijn. Maar tijdens de eerste levensmaanden is het vaak onvermijdelijk om naar buiten te gaan. Een bezoek aan de kinderarts, naar de kinderopvang gaan, boodschappen doen: de straat maakt al heel vroeg deel uit van het leven van een baby in de stad. Elke ouder heeft weleens ondervonden hoe ongeschikt de openbare ruimte in de stad is om een baby te voeden, te verschonen of in slaap te krijgen op de stoep, op het terras van een café of aan de bushalte. De meeste openbare ruimtes, ontworpen in functie van de individuele auto, zijn nog steeds bedoeld en ontworpen voor actieve, mobiele, autonome individuen en vooral voor volwassenen⁹. Voor andere, minder mobiele, kwetsbaardere of minder alerte mensen is de stad een stuk minder gastvrij. In de stadsplanning is er nog te weinig aandacht voor de manier waarop mensen met beperkte mobiliteit, ouderen, zwangere vrouwen, ouders met buggy's en kinderwagens¹⁰ en niet-begeleide kinderen de openbare ruimte

gebruiken¹¹. Daardoor komen baby's noodgedwongen langs plaatsen die niet voor hen ontworpen zijn. Hoewel dit aspect van het stadsleven universeel is – we zijn niet allemaal ouders, maar we zijn wel allemaal baby's geweest – lijken volwassenen het maar al te vaak te vergeten. Misschien omdat het van voorbijgaande aard is?

Het blijft in ieder geval een factor die bij de ontwikkeling van de stad meestal over het hoofd wordt gezien.

¹ Cijfers Statbel 2023 <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/loop-van-de-bevolking>

² Thierry Eggerickx, Jean-Pierre Hermia en Jean-Paul Sanderson, 2007 « Transformations familiales et migrations en Belgique de 1995 à 2000 », in *Dynamiques de pauvreté et vulnérabilités en démographie et en sciences sociales*, onder leiding van Bruno Masquelier en Thierry Eggerickx, Actes de la Chaire Quetelet, UCL - Presses universitaires de Louvain.

³ Jean-Pierre Grimmeau, Patrick Debosere, Thierry Eggerickx, Sylvie Gadeyne, Jean-Pierre Hermia, 2013, *Atlas van België Bevolking*, Gent Academic Press

⁴ De Laet Sarah, 2018, « Ook de volksklassen verhuizen uit Brussel. Een analyse van de randverstedelijking van de bevolkingsgroepen met een laag inkomen », *Brussels Studies*

⁵ Jean-Marie Halleux, Laurent Brück en Nicolas Mairy, 2002, « La périurbanisation résidentielle en Belgique à la lumière des contextes suisse et danois: enracinement, dynamiques centrifuges et régulations collectives », *Belgeo*, n° 4 p. 333-354

⁶ Julien Charlier, Marc Debusson, Jean-Pierre Hermia, Edwin Peltre, oktober 2019, *Les migrations interrégionales en Belgique, Rapport de recherche de l'IIWEPS*

⁷ Zie de 'Baromètre des parents', gepubliceerd door de Ligue des familles in 2015

⁸ Zie de 'Baromètre des parents', gepubliceerd door de Ligue des familles in 2022 <https://liguedesfamilles.be/article/barometre-des-parents-ce-si-difficile-equilibre>

⁹ Tonucci Francesco, 2019 *La ville des enfants - Pour une révolution urbaine*, Parentheses, Paris

¹⁰ Anne Fournand, 2009, « La femme enceinte, la jeune mère et son bébé dans l'espace public », *Géographie et cultures*, n°70 p. 79-98

¹¹ Depeau Sandrine, 2013, « Mobilité des enfants et des jeunes sous conditions d'immobilité ? » e-Migrinter, Artikel 11, p. 103-115

Vaststelling 2

Baby's blijven (nog steeds) onder de radar van het planningsbeleid

Zeer jonge kinderen worden zelden als groep op zich beschouwd in het openbare planningsbeleid. Er is weinig specifieke aandacht voor mobiliteit of huisvesting voor baby's. Als er al rekening mee wordt gehouden, is dat meestal binnen het gezin, thuis of in de kinderopvang, maar zelden met betrekking tot hun toegang tot en gebruik van openbare ruimtes. Baby's komen doorgaans aan bod in sectorale beleidslijnen. Het gaat dan om specifieke mechanismen, die baby's niet zozeer erkennen als volwaardige spelers in de maatschappij, maar eerder bedoeld zijn om ze te isoleren en te beschermen tegen mogelijke bedreigingen. De logica achter het creëren van aparte ruimtes voor kinderen, afgezonderd van de volwassen samenleving, wordt weerspiegeld in de 'familiezones' die sommige vervoersbedrijven hanteren, een nauwelijks verholen manier om volwassenen te behoeden voor de aanwezigheid van kinderen. Touroperators bieden steeds vaker verblijven aan waar kinderen niet toegelaten zijn en ook in restaurants doet het fenomeen zich voor⁸. Het

is een symptoom van het toenemende individualisme en de groeiende moeite van sommige bevolkingsgroepen om met kinderen samen te leven, vooral dan met de jongste kinderen.

Daartegenover merken we echter een opkomst van inclusieve initiatieven, zoals de tijdelijke regeling van speelstraten, de gezinsactiviteiten van Brussel op vakantie, het label 'Kids friendly'¹³, dat door het Brussels Gewest werd ingevoerd om gezinnen met kinderen aan te moedigen om gebruik te maken van openbare plaatsen, en het label 'Borstvoeding welkom'¹⁴, toegekend door het Breastfriends-netwerk¹⁵, dat nu beschikbaar is voor horecazaken die borstvoeding in openbare ruimtes willen faciliteren.

Maar op het gebied van werkelijke voorzieningen worden kinderen die nog niet naar school gaan als groep nog steeds vergeten. De speelruimtes - de enige ruimtes die speciaal voor kinderen worden ontworpen - zijn over het algemeen voorbehouden

voor kinderen vanaf 3 jaar. De standaardisatie van het ontwerp van deze stedelijke voorzieningen, gedreven door veiligheidsbeperkingen, belemmert maar al te vaak innovatie ten gunste van de allerkleinsten, wier immense behoefte aan ruimtelijke en zintuiglijke stimulatie die stedelijke buitenruimtes zouden kunnen bieden, wordt miskend.

Hoe kunnen we de stad babyvriendelijker inrichten? Misschien is de vraag slecht geformuleerd. In plaats van ruimtes te willen ontwerpen voor de allerkleinsten, moeten we misschien proberen te denken aan de stad met de kleintjes. De vraag is dan: welke stedelijke ruimtes zijn geschikt voor baby's? Waarmee zouden we de allerkleinsten in de stad kunnen helpen?

¹² Zie het artikel in Le Monde van 25 februari 2024: 'Les espaces «no kids» se multiplient : pourquoi ne supporte-t-on plus les enfants ?'

¹³ Zie de website <https://kidsfriendly.brussels/>

¹⁴ Zie de website <https://infor-allaitement.be/allaiter-dans-les-lieux-publics>

¹⁵ Zie de website <http://breastfriends.brussels>

Ons standpunt de stad kan (moet!) een bron van stimulatie zijn voor baby's

De stad biedt immers diverse voordelen voor mensen met een baby. Zo maken de nabijheid en het ruime aanbod aan dienstenvoorzieningen het gemakkelijker om je te voet te verplaatsen, wat beter past bij het tempo van kleine kinderen. Vanuit hun gezichtspunt kan de stedelijke ruimte dan een bron van stimulatie zijn. In de eerste levensmaanden ondergaat de relatie van baby's met hun omgeving een uitzonderlijke evolutie.

Naarmate hun zintuigen zich ontwikkelen en ze geleidelijk aan mobiel worden, gaan de kleintjes van haptische waarneming door het contact met de huid van hun moeder of vader over naar een volledige perceptie van de wereld om hen heen. Hun vermogen om tactiele informatie in visuele informatie om te zetten¹⁶, ook bekend als 'transmodaliteit', leidt tot een begrip van de omgeving dat hun affectieve en fysiologische toestand, hun sociale interacties en de ruimtelijke dynamiek die hen omringt combineert. De wereld van de baby is wat kinderpsychiater Daniel Stern een

'subjectief landschap' noemt¹⁷. De waarneming van vormen, kleuren, tinten en nuances, beweging en afstand is gebaseerd op prikkels uit de buitenwereld. De blootstelling aan natuurlijk licht is essentieel voor de groei van het oog en vermindert het risico op bijziendheid. Ver kunnen zien, zich in een open en gevarieerde omgeving bevinden, helpt het gezichtsveld¹⁸ te verbreden, stimuleert het leren mobiel te zijn en voedt het verlangen om op verkenning te gaan.

De diversiteit aan vormen en texturen in de architectuur en het ritme van voorbijgangers, bussen, auto's en fietsen dragen allemaal bij aan de cognitieve ontwikkeling van kleine kinderen. Momenten in het stadsleven waar volwassenen geen aandacht meer aan besteden, kunnen een waar spektakel zijn in de ogen van een baby: de manoeuvres van bouwmachines, het licht van etalages of uithangborden of het passeren van treinen zijn allemaal bronnen van fascinatie en leermomenten. De stedelijke topografie en de effecten van hellingen en perspectieven, die zo kenmerkend zijn voor Brussel, vormen een fysieke uitdaging

en een fascinerende ervaring voor kleintjes in kinderwagens of peuters die hun eerste stapjes zetten.

Het contact met de natuur speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van baby's, niet alleen op het gebied van fysieke activiteit en de ontwikkeling van motorische en cognitieve vaardigheden, maar ook van hun geestelijke gezondheid¹⁹. We weten ook dat ze, door van jongs af ervaringen op te doen in de natuur, een milieu-identiteit ontwikkelen²⁰, m.a.w. het gevoel deel uit te maken van een territorium. Hoe eerder kinderen de kans krijgen om in de natuur te zijn, hoe gevoeliger en aandachtiger ze zijn en hoe meer ze geneigd zijn het milieu en de levende wereld te beschermen wanneer ze opgroeien. Hoewel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest soms als een van de groenste grootsteden van Europa wordt erkend, voldoet het aanbod aan natuurgebieden nog steeds niet aan de aanbevelingen van de WGO²¹. Bovendien is de toegang tot de natuur ongelijk verdeeld tussen de gemeenten: zo hebben de armste gemeenten de minste natuurgebieden²². Toch is net in deze gemeenten het hoogste percentage kinderen onder de 6 jaar geconcentreerd²³.

¹⁶ Gentaz Édouard en Mazens Karine, « Les nouveau-nés sont-ils capables de voir avec leurs mains ou de toucher avec leurs yeux ? » *Devenir* 18, n° 3, p.263-81

¹⁷ Stern Daniel, « Le paysage subjectif du bébé », 2012, *Spirale* 64, n° 4, p. 67-99

¹⁸ https://naitreetgrandir.com/fr/etape/O_12_mois/developpement/naitre-grandir-developpement-sens-vue/

¹⁹ Fyfe-Johnson, Amber L., Marnie F. Hazlehurst, Sara P. Perrins, Gregory N. Bratman, Rick Thomas, Kimberly A. Garrett, Kiana R. Hafferty, Tess M. Cullaz, Edgar K. Marcuse en Pooja S. Tandon, 2021 « Nature and Children's Health: A Systematic Review » *Pediatrics* 148, n° 4

²⁰ Clayton Susan, Agathe Colléony, Pauline Conversy, Etienne Maclouf, Léo Martin, Ana-Cristina Torres, Minh-Xuan Truong en Anne-Caroline Prévot, 2017, « Transformation of Experience: Toward a New Relationship with Nature », *Conservation Letters* 10, n° 5 p.645-51

²¹ <https://isglobalranking.org/city/brussels/#green>

²² <https://www.grandirabruxelles.be/wp-content/uploads/2020/06/GAB-38.pdf>

²³ Humblet Perrine, Gaëlle Amerijckx, Stéphane Aujean, Murielle Deguerry, Michel Vandenbroeck en Benjamin Wayens, 21 september 2015, « Les jeunes enfants à Bruxelles : d'une logique institutionnelle à une vision systémique », *Brussels Studies*

De uitdaging een vroedvrouw en een wegeningenieur samen aan tafel zetten

Het project bestond uit twee fasen: een onderzoeksfase en een experimentele fase op terrein. In eerste instantie hebben we de actoren in de kinderopvangsector in het Brussels Gewest geïnventariseerd. Tegelijk maakten we een overzicht van het overheidsbeleid en de voorzieningen voor jonge kinderen.

Het oorspronkelijke doel van dit project was om twee werelden samen te brengen die gewoonlijk niet met elkaar communiceren: de wereld van de zorg voor jonge kinderen en die van de stadsfabriek.

Toenadering zoeken was dan ook een eerste vereiste. Als landschapsarchitecten en stedenbouwkundigen wilden we de stad leren zien door de ogen van een professional op het gebied van jonge kinderen: hoe kijkt iemand die beroepshalve met baby's bezig is naar stedelijke ruimtes? Als ze met elkaar in gesprek zouden gaan, wat zouden een vroedvrouw en een tuinman van de gemeente dan tegen elkaar zeggen? En een kinderverzorgster en een straatveger? Een opvoeder van jonge kinderen en een directrice stadsplanning?

We zetten gerichte interviews op met een vijftiental professionals op gebieden zoals perinatale zorg, kinderopvang en pediatrie, de ontwikkeling van kinderen, onderwijs en gezinshulp, en met mensen uit de lokale overheidsdiensten die verantwoordelijk zijn voor jonge kinderen, onderzoeksinstellingen, semi-overheidsinstellingen, verenigingen en actiegroepen. In de loop van het onderzoek groeide het besef hoeveel we konden leren van de ervaring van degenen die in de stad voor baby's zorgen. De professionals die we ontmoetten, hadden allemaal een echte expertise in het gebruik van de stad vanuit een heel specifiek perspectief: dat van de allerkleinsten, van wie het door hun aard moeilijk is verbale getuigenissen te verzamelen.

In de loop van het onderzoek stelden we vast dat een twintigtal Brusselse kinderdagverblijven regelmatig de openbare ruimte intrekken met de kinderen. Sommige doen dat omdat ze geen (tijdelijke of permanente) buitenruimtes op hun terrein hebben, andere omdat stadswandelingen deel uitmaken van hun regelmatige activiteiten

en hun educatieve project. Om tegemoet te komen aan hun behoefte of wens om met baby's en peuters de openbare ruimte in te gaan, heeft de Stad Brussel deze kinderdagverblijven uitgerust met *babybussen of kiddybussen*. Dat zijn voertuigen die door de kinderverzorgsters worden geduwd en plaats bieden aan maximaal 6 kinderen. Zo kunnen ze met jonge kinderen op stap.

We selecteerden een panel van professionals, betrokken bij de ontwikkeling van de openbare ruimte (architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten, evenals medewerkers van lokale instellingen die verantwoordelijk zijn voor plannings- en ontwikkelingsstrategieën voor openbare ruimtes, en beheerders van parken en tuinen, wegen, netheid) en nodigden hen uit deel te nemen aan een van de stadsuitstapjes met babybussen die door de Brusselse kinderdagverblijven worden georganiseerd.

We maakten twee wandelingen :

- een eerste in de Sint-Katelijnwijk op 19 september 2023 met de kinderdagverblijven Alexandre Bosquet en Mario Ramos;
- en tweede in de Marollenwijk op 21 september 2023 met de kinderdagverblijven Princesse Joséphine-Charlotte en Petits Fleuristes²⁴.

Tijdens deze wandelingen zagen we afdelingshoofden die een babybus voortduwden, architecten die peuters op een stoep hielpen stappen en kinderverzorgsters die met stadsplanners praatten op de bankjes aan een speeltuin.

Op basis van deze ervaring op het terrein en de gesprekken en uitwisselingen die eruit voortkwamen, stipten we vijf denkpijlen aan om bij het ontwerp van stedelijke openbare ruimtes rekening te houden met de behoeften van zeer jonge kinderen.

²⁴ Door het slechte weer werd de wandeling omgevormd tot een workshop waarin professionals op het gebied van jonge kinderen en actoren van de stadsontwikkeling samenwerkten. De workshop, die een halve dag duurde, vond plaats in de Crèche des Petits Fleuristes.

Resultaten pistes d'amélioration

1 / Baby's beschouwen als een volwaardig publiek waarmee het stedenbouwkundig beleid rekening moet houden

Kinderen worden pas sinds de jaren 1980 erkend als volwaardige personen in de samenleving en ook vandaag is het nog steeds moeilijk om rekening met hen te houden als het gaat om stadsplanning. In het kielzog van de Mei 68-beweging werd een aantal initiatieven gelanceerd om een stad op kindermaat te creëren. Voorbeelden daarvan zijn de experimenten van Aldo van Eyck in Nederland, landschapsarchitect Jacques Simon in Frankrijk en de LUDIC-groep, die speelruimtes een nieuwe inhoud gaven. Sindsdien gingen meerdere steden met het thema aan de slag, waaronder Pontevedra in Galicië en Fano in Italië, waar kinderen onder leiding van Francesco Tonucci actief deelnemen aan het democratische leven en het stadsbestuur. Maar nog altijd blijven kinderen onder de 3 jaar onder de radar in het planningsbeleid. Als we peuters als volwaardige spelers in de openbare ruimte willen beschouwen, moeten we rekening houden met hun specifieke behoeften inzake tempo, schaal en gebruikscomfort, alsook met die van hun ouders of verzorgers. Het dagelijks leven met heel kleine kinderen leidt er onvermijdelijk toe dat een aantal huishoudelijke

activiteiten, zoals voeden, verschonen of een dutje doen, ook in de openbare ruimte plaatsvindt. Aangezien heel kleine kinderen in de openbare ruimte afhankelijk blijven van volwassenen, is de uitdaging niet zozeer speciaal voor baby's bedoelde ruimten te ontwerpen, maar eerder manieren te bedenken zodat volwassenen en kinderen kunnen samenleven.

2 / Nadenken over mobiliteit met een baby en de mobiliteit van de baby

De komst van een kind beperkt onvermijdelijk de reikwijdte van onze mobiliteit in de stad: de ouder reist langzamer en dus minder ver, met meer logistieke problemen om zich te verplaatsen op trottoirs of in het openbaar vervoer. Nadenken over mobiliteit met baby's en peuters betekent bij het ontwerp van openbare ruimtes rekening houden met specifieke manieren van reizen, zoals het dragen van baby's of het gebruik van buggy's of kinderwagens, die een ander tempo en specifieke voorzieningen vereisen. Bredere trottoirs en tijdelijke afsluitingen voor autoverkeer in bepaalde straten kunnen openbare ruimtes omvormen tot een omgeving die bevorderlijk is om kindjes te leren stappen.

3 / Rekening houden met de veranderende behoeften en percepties van de wereld van de baby

Hoewel de eerste drie levensjaren een relatief korte periode zijn, evolueren de behoeften van kinderen en hun perceptie van ruimte aanzienlijk tijdens deze periode.

Tijdens de eerste levensweken moet de ruimte rond de pasgeboren baby voldoen aan zijn behoefte aan veiligheid, rust en zachtheid, en voorzien in lucht en licht van goede kwaliteit.

De periode waarin kinderen hun eerste stapjes beginnen te zetten, is ook de leeftijd waarop veel kinderen naar een kinderopvang gaan. Als het kinderdagverblijf over een buitenruimte beschikt, raden professionals in de kinderopvang ten zeerste aan om deze elke dag te gebruiken met de juiste uitrusting, zelfs bij slecht weer. In een ideale wereld zou het ontwerp van deze plaatsen ook andere doelstellingen moeten hebben dan alleen aan de veiligheidsnormen voldoen.

'Grote' peuters hebben de leeftijd bereikt waarop ze in staat zijn hun lichaam te testen, te vallen, te klimmen, snelheid en hoogte te testen en gevaar op te merken. Uiteraard evolueert elk kind op zijn manier, afhankelijk van zijn persoonlijkheid. Het is de omgeving die hen die vrijheden moet bieden. De veiligheid daarentegen is de taak van de volwassene in de buurt.

4 / De balans tussen kwetsbaarheid en stimulatie van baby's in de openbare ruimte opnieuw in vraag stellen

De 'functionalistische stad' kan in het begin beangstigend lijken voor sommige jonge ouders.

Sommige mensen kiezen ervoor om hun kind te dragen, terwijl anderen een kinderwagen kiezen die hoog genoeg is om te verzekeren dat het kind niet met de neus in de uitlaatgassen zit. Anderen beginnen nog meer de auto te gebruiken, waardoor die een grotere plaats gaat innemen in de stad.

Ondanks de hoogtes die ongeschikt zijn voor kinderen die amper een meter groot zijn, biedt de straat hen een hele reeks hellingen, uitzichtpunten en dagelijkse stimulerende belevenissen als hun ouders de tijd en energie hebben om van deze herhaaldelijke trajecten mogelijke ervaringen te maken. Dat betekent concreet: het kind bij de hand houden, dragen, doen springen enz. Maar dat kan alleen in een relatief schone en goed onderhouden stedelijke omgeving, waar zwerfvuil en andere voorwerpen in de openbare ruimte geen gevaar vormen voor kinderen of de ouders er niet van weerhouden naar buiten te gaan.

5 / Speelruimtes voor baby's creëren

Het ontwerp van speelruimtes is onderworpen aan een bijzonder streng regelgevend kader op het gebied van veiligheid²⁵.

De weinige speelruimtes voor peuters (0-3 jaar) bieden over het algemeen voorzieningen en modules naar het voorbeeld van die voor oudere kinderen: glijbanen met een minder scherpe helling, schommels met aangepaste zitjes, klimmodules met lagere niveaus, kleine balspelen en soms elementen die de kinderen kunnen bedienen²⁶.

Aangezien de voorzieningen en modules ontworpen zijn volgens leeftijdsgroepen, is het onmogelijk ze voor verschillende leeftijdsgroepen te gebruiken. Dat heeft twee gevolgen: het leidt ertoe dat kinderen alleen met kinderen van dezelfde leeftijdsgroep spelen en ouders met kinderen van verschillende leeftijden moeten hun tijd over verschillende ruimtes verdelen²⁷.

Maar meestal worden de jongste kinderen uitgesloten van het standaard speeltuinaanbod, en dat is deels begrijpelijk, want het zijn niet de producten die ze nodig hebben, maar een heel ander soort ervaring: een relatie

met vloeibare elementen, de 'losse onderdelen' waarover Simon Nicholson het heeft²⁸ (takken, bladeren, zand, kiezels enz.) die hun zintuigen prikkelen, materialen, kleine hellingen, waterspelletjes, overgietspelletjes, dingen om zich aan vast te houden en te leren staan enz. Dergelijke voorzieningen vergen echt ontwerpwerk, onderzoek naar materialen en uiterst nauwgezet beheer (en dus personeelskosten).

²⁵ Ze vallen onder de Europese norm SN EN 1176:2008 (Speeltoestellen en bodemoppervlakken van speelplaatsen), die vervolgens op nationaal niveau wordt toegepast. In België is de norm NBN EN 1176-1. De algemene veiligheidseisen voor speelterreinen en speeltoestellen zijn vastgelegd in de reglementering inzake de veiligheid van producten en diensten in het Wetboek van economisch recht - Veiligheid van producten en diensten. De specifieke eisen voor speeltoestellen en de uitbating van speeltuinen zijn vastgelegd in de volgende koninklijke besluiten:

Koninklijk besluit van 28 maart 2001 betreffende de veiligheid van speeltoestellen;
Koninklijk besluit van 28 maart 2001 betreffende de uitbating van speelterreinen

²⁶ https://environnement.brussels/sites/default/files/user_files/aires_de_jeux_rapport_fr.pdf

²⁷ https://leefmilieu.brussels/sites/default/files/user_files/aires_de_jeux_rapport_nl.pdf

²⁸ Simon, Nicholson 1971 «How not to cheat children : the theory of loose parts» *Landscape Architecture Journal* 62.

Conclusie een manifest over het recht op de stad voor jonge kinderen

Op basis van ons onderzoek en uitwisselingen tussen professionals uit de wereld van de zorg voor jonge kinderen en die van de stadsfabriek, en geïnspireerd door het Internationale Verdrag inzake de Rechten van het Kind²⁹ en de principes van de eerste 1000 dagen³⁰, hebben we een manifest opgesteld over het recht van baby's op de stad.

Dit document heeft als ambitie om baby's te erkennen als volwaardige actoren van de stad en hun recht op een volwaardig, sereen en veilig leven in openbare stedelijke ruimtes te laten gelden. Het is bedoeld om te verzekeren dat de specifieke behoeften van jonge kinderen worden erkend, zodat er beter rekening mee kan worden gehouden in stadsontwikkelingsprojecten. Het wil ook bevestigen dat de stad voor de allerkleinsten een bron van stimulering en ontdekking kan zijn. Het gaat erom haar zintuiglijke potentieel te onthullen en te ontwikkelen.

Dit manifest is gericht op alle actoren van de stedelijke ontwikkeling, waaronder gekozen vertegenwoordigers,

besluitvormers, ontwikkelaars, gemeenschappen, projectbeheerbureaus en verenigingen die verantwoordelijk zijn voor het plannen, produceren, beheren en onderhouden van stedelijke openbare ruimtes. Het is ook gericht op de professionals van de kinderopvang, die het kunnen gebruiken om hun eigen behoeften en die van de kleintjes waar ze dagelijks voor zorgen onder de aandacht te brengen. Het manifest over het recht op de stad voor baby's is de eerste gids voor het bedenken, ontwerpen en ontwikkelen van openbare ruimtes op maat van de allerkleinsten.

²⁹ <https://www.unicef.nl/files/Unicef-kinderrechtenverdrag-2019.pdf>

³⁰ <https://www.1000-premiers-jours.fr/fr>

Aan het einde van een workshop met professionals uit de kinderopvang en spelers uit het weefsel van de stad, een gesprek tussen Juliette Mogenet, auteur en coproducteur van de podcast «Comment j'ai retrouvé ma mère» (geproduceerd door axelle Mag / brolmakers, 2023), en Flora Billioux, oprichter van Wheel of Care.

We willen graag onze hartelijke dank uitspreken aan de professionals uit de vroege kinderjaren wiens expertise en knowhow een grote rol hebben gespeeld in het succes van dit werk.

en in het bijzonder :

Aurélie Baudoux, Fatima Ben Yamoun, Flora Billioux, Kristiaan Borret, Nathalie Boon, Stéphanie Codez, Julie Collet, Nathalie de Bondt, Annick De Bruyne, Valentine Demuylder, Denis Dessagne, Anne-Françoise Dusart, Sophie Feyder, Martine Gayda, Fatiha Kasmi, Nadia Lamhaouki, Catherine Lemaître, Audrey Lise Mallet, Juliette Mogenet, Joëlle Mottint, Anne Niset, Lusivika Nsibu, Arnaud Pinxteren, Alexia Rincé, Laura Somville, Caroline Tirmarche, Tine Vandepaer, Samantha Vinck, Alexandra Woelfle.

